

MÉG MINDIG KEVESEN VANNAK AZOK, akik várják a folyóiratok megjelenését. És mintha valahogy meg is feledkeznének róla, mert olyan ritkán és olyan nagy késéssel jelennek meg, hogy a két szám közötti időt nem is tudja a várákozás betölteni. És ilyenkor mindig újra és újra meg kell hódítani a közönséget, ami persze a nehezebb dolog.

De örvendetes jelenség, hogy folyóirataink kilépnek az akadémiizmus és a művészi elzárkózás bűvköréből. A munkatársak nemcsak egymásnak írnak; a műhelykérdések bár lassan, de lépésről lépésre az olvasóközönség kérdéseivé válnak, mert minél közelebb kerülnek az írók a valósághoz, annál közelebb kerülnek az olvasókhoz.

Nyilvánvaló, hogy a közönség olvasnivalót akar, életet akar a folyóiratban még az irodalombarát is, mert csak az tudja lekötni a mai idők rohanó napjaiban. Az akadémiizmus szűrésébe zárkózott folyóiratok mindinkább vesztik olvasóikat, az eleven, színekkel teli lapok pedig lábra kapnak.

Így erősödik az olvasóközönségünk, így erősödik az irodalmunk is, — mert abban a nagy munkában, amit egy korforduló jelent, egy pillanatra sem szabad lebecsülni a folyóiratok szerepét.

Csak hogy ennek a szerepnek megfelelő súlyt és érvényt kellene szerezni, — s ez két félen múlik: a folyóiraton és az olvasón. Arra azután igazán könnyű megfelelni, hogy kié a kezdeményezés.

A folyóiraté.

Azután jön az olvasó, hogy ítéletet mondjon.

AZ IRODALMI ÉRDEKLŐDÉS KÖZPONTJÁBA egy egészen fiatal folyóirat került. Fiatal írók fiatal vállalkozása, de sokkal többet ígér, mint amennyit adott az eddigi egynéhány száma, mert szinte egyedülállóak a távlatai.

Szerb, horvát, román, magyar, ruszin, szlovák írók gyűjtőhelye, ez a folyóirat, amely egyetlen írókörbe gyűjti Vajdaság minden íróemberét.

Szélesedik a kör. Mindig több és több munkatárs tömörül a RUKOVET köré és azzal biztat ez a gyülekezés, hogy össze már egy egészen komoly és igényes szemlélet ad a Vajdaság irodalmi életéről. Mert van ennek a tájnak iro-

dalmi- és művészete, sokkal intenzívebb és termékenyebb mint sokan gondolnák. S ez is bizonyossága annak, hogy érdemes vele foglalkozni, és kell is, mert a miénk.

A második szám lírában és szépprózában felsorakoztatta előttünk újhangú líránk képviselőit. Merkovic Lázár költeményei olyanok mint egy-egy pejszázs erről a tájról; de Jakov Kopilovic verseiben benne érezzük a tájat s valahogy úgy vagyunk mindkét költővel, mintha egy festő képeit néznénk. Mert ha ismertek is ezek a bácskai nyárfás tanyák, minden költői fejlődési korszaknak megvan a maga hangja, amellyel egészen új képet adhat nekünk. Mihajló Babinka, Mira Morokvasics és Radomir Rajkovic néhány költeménye mintegy kiegészítője ennek a képnek.

A prózában Antun Péjics, elbeszélésével és Matija Polyakovic színművével találkozunk.

Külön értéke ennek a számnak az a tanulmány, amelyet Lazar Razor József Attiláról írt s 'e tanulmány mellett olvassuk Merkovic Lázár finomszövésű József Attila versfordításait.

Cikkeket, tanulmányokat és könyvszemléket írtak: Mirnics József, Joszip Sztipics, Szlobodan Berberszki, Ivanka Rackov, Dési Ábel, Lajcsó Lendvai, Kvazimodó István, Vinkler Imre és Urbán János.

A DELO ISMÉT FÖLVETETTE, a modernizmus kérdését. Marko Risztics immár harmadszor tér vissza hozzá, és úgy beszél róla — ami természetes is —, hogy ehhez a kérdéshez ki tudja még hányszor fogunk visszatérni.

Az írók belgrádi plénuma ki tudja hány fölszólásban tette szóvá az alkotó szabadságát, a szabad bolyongást a formák között, a formakeresés szabadságát, a költészet új hangját (ami nem is annyira új, mint ahogy sokan hiszik), a próza pepecselése helyett a gondolatok tömör kifejezését úgy, hogy az olvasó vagy a művészi alkotást befogadó képzelete szabadon szárnyaljon, járjon keljen a fölvetett vagy csak csupán érintett gondolatok között.

Tehát nyitott a kérdés. De érdekes Marko Risztics képe, amiből André Malreaux-tól vett idézetek útján kiindul és ahová visszatér. Ez a Paradicsom almafája, melyről gyümölcsöt tilos volt szakítani. Isten parancsa ezt tanította, hogy tilos, Lucifer, Mefisztó — mindegy hogy hogy nevezzük — azt mondták: az a tudás fája.

Ha onnan gyümölcsöt veszel, hasonlatos leszel hozzá. Ahhoz, aki a legnagyobb, aki a legtökéletesebb, aki a legjobban tudja és ismeri az élet igazi értelmét. Költők, kalandorok, álmodozók, alkotók amikor a képzelet szárnyaira kelnek s lebbennek, röpködnek, röpülnek olykor tértől és időtől függetlenül, száguldanak messze a jövőbe, „elveszik vagy elfogadják a tiltott fa gyümölcsét”, mert „mohón vágnak a tudás után, tudni akarnak”. „A költők túl sokszor, túlsokszor kértek ezért bocsánatot. Nem kell többé félniök: egy szép napon nem lesz többé tiltás, és nem nevezik bűnnek vagy rossznak azt, ami megbontja a régi rendet, ami előre megy. Egy napon, ami úgylehet nincs is olyan távol. A dal nem áll senkinek utjába, senkinek, aki előre lép, aki egyenesen halad, aki messzire akar jutni...”

Nem egy ilyen írást találunk a DELO új számában, mert ez a folyóirat — úgylátszik — valóban feleletet keres ezernyi kérdésre, ami a mánkban él.

Zorán Misics a Nyelvről és a költészet-ről beszél, Miodrag Protics a Két háború közötti művészetéről, és nem egy tanulmány, jegyzet, írói emlékezés arról, ami az olvasó figyelmét mindig le tudja kötni...

A REPUBLIKA Miroszláv Krlezsa életművét gyűjti össze s mindenik számában ad a meg nem jelent munkáiból egy csokorra valót. Az április-májusi szám az 1917-ből származó följegyzéseket közli. Ezek a fejezetek nemcsak írói reminiscenciák, hanem történelmi kordokumentumok is az első világháború éveiből, amikor a monarchia már utolsó napjait élte...

Ahogy az ember ezeket a naplójegyzeteket olvassa, így szaggatottan is regényszerűen hatnak, de sokkal reálisabban, sokkal megdöbbentőbb erővel mint az a sok-sok regény és írói visszaemlékezés, amit egy nemzeti álmod elvezített s azt sirató írók írtak össze az első világháború befejezésétől kezdve egészen a második világháború kitöréséig.

Külön figyelmet érdemel Milán Bogdanovics cikke, amely az irodalommal való sovínista visszaélésekről szól Miroszláv Krlezsa védelmében. Ez az írás annak a támadásnak a visszhangjaként íródott, amely ez év márciusában hangzott el Krlezsa ellen egy 1919-ben írt írása miatt, amelyet 1954-ben jelentetett meg a REPUBLIKA-ban „Egy jelenet a körifákkal övezett állomáson” címmel. Milán Bogdanovics ebben a válaszában alapos és tárgyilagos megvilágítást ad egy olyan kérdésnek, amely körül éles vita folyt az írók körében.

A folyóirat szépirodalmi rovata az új termés egy-egy darabját adja. A költők közül Augustin Sztipetics, Miroszláv Szlavko Madjer, Zvonimir Golob és Szretjko Diana közölnek verseket, Drago Ivanisevics novellát ad „Regatta” címmel, Iván Doncsevics pedig közreadja „Értelmetlenül a körben” című regényének befejező részét.

Ez a kettős szám is — akár az előbbieket — értékes könyvszemle anyagot ad és jegyzeteket a művészetéről, a műmelléletek pedig klasszikus írók önarcképét és rajzaikat adják mintegy irodalomtörténeti példaként, hogy a nagy klasszikusok a művészet más ágaiban is szívesen alkottak.

(L)